

<https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.07.031>

УДК 336.025:339

JEL: F01, F02, F29, F42

О.В. ПЛОТНИКОВ, д-р екон. наук, проф., заслужений економіст України, провідний науковий співробітник сектору міжнародних фінансових досліджень ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
вул. Панаса Мирного, 26, 01011, Київ, Україна
e-mail: oleksiy.plotnikov@gmail.com
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8542-1012>

ФРАГМЕНТАЦІЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ: РИЗИКОВИЙ АСПЕКТ

Розглянуто питання розвитку світової економіки в умовах її переходу від глобалізації до фрагментації. Визначено, що фрагментація світової економіки обумовлює розвиток основних ризиків на глобальному рівні. Наголошено, що до таких ризиків, зокрема, відносяться: ризики непередбачуваних глобальних потрясінь; ризики глобального потепління; ризики продовольчої і водної безпеки; ризики соціальних конфліктів. Зроблено висновки стосовно економічного розвитку України в контексті ризикового аспекту фрагментації світової економіки.

Ключові слова: *фрагментація світової економіки; глобалізація; ризики світової економіки; економіка України.*

Проблеми сучасного розвитку світової економіки лежать у площині негативних процесів, пов'язаних з наслідками пандемії коронавірусу і широкомасштабної збройної агресії РФ проти України. Саме з цих причин глобалізаційні процеси зазнали змін. Світова економіка стає дедалі розшарованішою, і це стосується найрізноманітніших аспектів — від воєнно-політичних блоків до промислових стандартів продукції, що виробляється, і сприйняття тієї чи іншої валюти як резервної.

Ц и т у в а н н я: Плотников О.В. Фрагментація світової економіки: ризиковий аспект. *Економіка України*. 2023. № 7. С. 31—42. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.07.031>

© Видавець ВД «Академперіодика» НАН України, 2023. Стаття опублікована на умовах відкритого доступу за ліцензією CC BY-NC-ND license (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>)

Фактична фрагментація світової економіки загострює існуючі ризики загальнопланетарного розвитку. Не в останню чергу йдеться про відволікання уваги від самих ризиків, що випливають з глобальних проблем людства. Питання змін процесів світової економіки вже розглядаються вітчизняними вченими з точки зору як концептуальних підходів до повоєнної відбудови України [1], теорії і практики політики соціальної якості [2], так і розвитку економіки як локальної відповіді на глобальні геоекономічні зрушення [3]. Усе це обумовлює необхідність подальшого наукового дослідження фрагментації світової економіки і пов'язаних з цим ризиків виходячи як з реалій сьогодення, так і з огляду на перспективи розвитку.

Отже, **мета статті** — визначити основні ризики світової економіки планетарного рівня, на які справляють вплив сучасні процеси її фрагментації.

У процесі глобалізації світової економіки традиційно виокремлюють вагомі проблеми, які можна розглядати як глобальні виклики людству. До критеріїв глобальних проблем людства відносять: планетарний характер проблем, їх вплив на всі країни; необхідність докладання спільних зусиль усіх держав до їх вирішення; вплив проблем на визначення розвитку економічного і соціального життя в усіх регіонах світу, а також те, що їх невирішеність призводить до подальшої деградації умов життя всієї цивілізації.

Особливе місце серед глобальних проблем людства займають економічні проблеми. Такі тенденції, як лібералізація, транснаціоналізація, прогрес у інформаційних технологіях, інтеграція, зростання масштабів і швидкості переміщення капіталів, створили умови для глобалізації світової економіки. Водночас глобалізація не тільки стосується економічного сектору, а й поширюється на соціальну, політичну, правову і культурну сфери суспільного життя. Світове співтовариство робить відповідні кроки щодо координації і синхронізації дій, спрямованих на нейтралізацію різних негативних трендів, які підривають стабільність глобальної економіки і світової торгівлі. Сьогоднішні виклики пов'язані з налаштуванням глобальної збалансованої системи в поєднанні з підтримкою складної і суперечливої динаміки взаємовідносин усередині її регіональних сегментів.

Економічний розвиток України, як і розвиток порівнянних з нею країн, зумовлює комбінація трьох чинників. По-перше, ці країни зазнали негативного впливу з боку економічних криз, що дістало своє відображення в скороченні доступу до зовнішніх джерел фінансування банківського і корпоративного секторів з усіма відповідними наслідками; по-друге, глобальні кризові процеси, як наслідок пандемії коронавірусу, призвели до скорочення попиту з боку розвинутих країн на товари і послуги, що традиційно експортувалися цими країнами; по-третє, і найголовніше для України, вплив широкомасштабної російської збройної агресії, яка

**Показники реального ВВП у окремих країнах світу
(оцінка станом на 2022 р. і прогноз на 2023—2025 рр.), % річних змін**

Region	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Світ у цілому	-3,1	6,0	3,1	2,1	2,4	3,0
Розвинуті країни світу	-4,3	5,4	2,6	0,7	1,2	2,2
Країни світу з ринками, що формуються, і країни, що розвиваються	-1,5	6,9	3,7	4,0	3,9	4,0
Україна	-3,8	3,4	-29,1	2,0

Джерело: складено автором за: *Global Economic Prospects*, June 2023. Washington D.C., World Bank, 2023. 160 + XX p. P. 4, 66. URL: <http://hdl.handle.net/10986/39846>

відбувається з лютого 2022 р. Саме цими вагомими факторами обумовлені, наприклад, показники ВВП у країнах світу і Україні (табл.).

Нині дедалі активніше дискутується теоретична і практична фрагментація. Фактично у світі відбувається посилення економічної фрагментації на протипагу глобалізаційним процесам. Фрагментація виступає одним з серйозних наслідків російської збройної агресії проти України [4] і в перспективі може призвести до розподілу світу на геополітичні блоки, кожний з яких матиме свої технічні стандарти, резервні валюти і системи платежів.

Визначеність можливості гальмування і наступного згортання процесів неоліберальної моделі глобалізації була проілюстрована перебігом і наслідками ще світової фінансової кризи 2008—2009 рр. На початку 2020-х років світова економічна думка рефлексувала щодо перспектив розвитку в умовах так званої «слоубалізації» (повільної глобалізації) — глобалізації, але такої, що відбувається вкрай повільними темпами, фактично на рівні підтримання визначення самої категорії.

Під фрагментацією світової економіки ми розуміємо процеси її деінтеграції і деуніфікації, а також формування геоекономічних блоків з власними економічними стандартами, системами регулювання експортно-імпортних операцій, визначенням нових резервних валют і систем платежів. Фрагментація не призводить до хаотичного стану світового господарства, але як її результат світ замість глобальної економічної системи стає поділеним на геоекономічні блоки із змінами центрів економічної могутності, сфер впливу тих чи інших валют тощо. Міжнародний валютний фонд застерігає країни від економічної фрагментації, адже скасування десятиліть інтеграції зробить світ біднішим і небезпечнішим¹. З огляду на це, країни повинні диверсифікувати імпорт, щоб унеможливити

¹ Martin E. IMF Warns Against Economic Fragmentation from War in Ukraine. *Bloomberg Markets Economics*. 2022. May 23. URL: www.bloomberg.com/news/articles/2022-05-23/imf-warns-against-global-economic-fragmentation-from-ukraine-war (дата звернення: 25.04.2023).

ланцюжки поставок і зменшити втрати виробництва через перерви. Оскільки війна вплинула на відносини між великими державами, розбалансованість колишнього світового порядку також глибоко впливає на країни і за межами Заходу. На другому році війни ці країни шукають альтернативи нинішньому порядку, але чіткий третій шлях, будь то економічний чи політичний, так і не з'явився². Як підкреслюють керівники МВФ, у сучасних умовах світова економіка може зіткнутися з потенційним злиттям катаклізмів, що здатне ще більше обмежити вжиття відповідних заходів через різке посилення ризику економічної фрагментації, яка є ще одним наслідком війни в Україні³. На їхню думку, для вирішення проблем фрагментації світової економіки необхідно вирішити чотири взаємопов'язаних завдання: 1) зміцнити торгівлю для підвищення її стійкості; 2) посилити спільні дії з урегулювання проблеми заборгованості; 3) модернізувати транскордонні платежі; 4) протистояти зміні клімату — екзистенціальній загрози, яка домінує над усіма іншими.

З нашої точки зору, фрагментація світової економіки обумовлює розвиток і нове наповнення основних ризиків світової економіки глобального рівня, які охоплюють як кліматичні питання, так і похідні від них ризики [5]. Розглянемо їх детальніше.

РИЗИКИ НЕПЕРЕДБАЧУВАНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ПОТЯСІНЬ

Непередбачувані глобальні потрясіння, з одного боку, створюють передумови для переходу від глобалізаційних процесів до фрагментації, а з іншого — фрагментація посилюється і розвивається саме за рахунок нових непередбачуваних глобальних потрясінь. Останні можуть ілюструватися пандемією коронавірусу, широкомасштабною агресією проти України і стихійними лихами, що виникають час від часу.

Згідно зі звітом ООН 2022 World Economic Situation and Prospects (WESP), у 2020 р. світова економіка скоротилася на 4,3 %, або у 2,5 разу більше, ніж під час глобальної кризи 2009 р.⁴ І цей показник скорочення світового ВВП лише першого року пандемії коронавірусу дійсно відображає всю непередбачуваність і глобальність цього потрясіння. За розрахунками OECD, агресія проти України коштуватиме світовій еко-

² Menon Sh. Out of Alignment. What the War in Ukraine Has Revealed About Non-Western Powers. *Foreign Affairs*. 2023. Feb 09. URL: www.foreignaffairs.com/world/out-alignment-war-in-ukraine-non-western-powers-shivshankar-menon (дата звернення: 25.04.2023).

³ Georgieva K., Gopinath G., Pazarbasioglu C. Why We Must Resist Goeconomic Fragmentation — and How. *IMF Blogs*. 2022. May 22. URL: www.imf.org/en/Blogs/Articles/2022/05/22/blog-why-we-must-resist-geoeconomic-fragmentation (дата звернення: 20.04.2023).

⁴ COVID-19 pandemic stalls global economic recovery: UN report. *United Nations*. 2022. Jan 13. URL: [//news.un.org/en/story/2022/01/1109702](https://news.un.org/en/story/2022/01/1109702) (дата звернення: 25.04.2023).

номіці 2,8 трлн дол. до кінця 2023 р.⁵ Війна проти України є непередбачуваним глобальним потрясінням, яке найбільш негативно впливає на розвиток світової економіки.

Ризики стихійних лих є традиційно важливими для світової економіки. З глобальним потеплінням катастрофи, пов'язані з екстремальними кліматичними і погодними явищами, стають дедалі частішими і руйнівнішими. Нині більшість стихійних лих класифікуються як пов'язані з кліматом. Відсутність адекватної відповіді на ці виклики призводить до дестабілізації глобальної економіки й активного розвитку фрагментації на тлі згорання традиційної глобалізації.

Оскільки історично держави мають різну кількість природних ресурсів, вони опиняються в нерівному становищі в процесі економічного зростання. Таким чином, результати екологічної політики держав суттєво різняться. У деяких країнах збереженню навколишнього середовища приділяється достатня увага і вживаються заходи щодо запобігання передчасному знищенню природних ресурсів, підтримується їх відновлення. У інших країнах позитивні результати національної екологічної політики є зовсім незначними. У результаті деградація навколишнього середовища і виснаження природних ресурсів у різних державах відбуваються по-різному. Нерівномірний соціально-економічний розвиток і тенденція до посилення деградації ще більше погіршують ситуацію.

Якщо виходити з формули, що екологічна глобалізація, по суті, є синонімом глобальних екологічних проблем, то процеси фрагментації додають цьому особливого забарвлення. Фрагментація фактично концентрує загальну екологічну проблематику, істотно знижуючи можливості для її розв'язання. Глобалізація фокусується на всеосяжному і багатосторонньому вирішенні багатьох поточних проблем. У свою чергу, фрагментація дозволяє розв'язати окремі проблеми загальнопланетарного характеру. Оскільки різні країни світу мають відмінності за кількістю й обсягами природних ресурсів, рівнями соціально-економічного розвитку, то це призводить до відмінностей у результатах екологічної політики, ступенях деградації навколишнього середовища і виснаження природних ресурсів.

РИЗИКИ ГЛОБАЛЬНОГО ПОТЕПЛІННЯ

З точки зору фрагментації світової економіки важливу роль відіграє врахування ризиків глобального потепління, які були визначені вже давно, але саме в останні роки стали найбільш помітними. Ще у вересні 2019 р. Генеральний секретар ООН А. Гутерріш зазначав: «Надзвичайна ситуація із зміною клімату — це гонитва, у якій ми програємо, але з якої ми все

⁵ Hannon P. Russia's War in Ukraine to Cost Global Economy \$2.8 Trillion, OECD Says. *The Wall Street Journal*. 2022. Sep 26. URL: <https://www.wsj.com/articles/russias-war-in-ukraine-to-cost-global-economy-2-8-trillion-oecd-says-11664177401> (дата звернення: 25.04.2023).

ще можемо вийти переможцями»⁶. Дійсно, згідно з результатами наукових досліджень, зміна клімату є незаперечною, проте певні дані вказують на те, що цю тенденцію все ще можна зупинити. Правда, це вимагатиме фундаментальних перетворень у всіх аспектах життя — у методах вирощування продовольчих культур, землекористування, транспортування товарів і виробництва енергії по всьому світу. Зміна клімату значною мірою консолідує країни в їх зусиллях подолати основні проблеми, що стоять у цьому контексті. У серпні 2021 р. кліматична група ООН репрезентувала перший звіт про глобальні зміни клімату на Землі з 2013 р.⁷ У звіті наголошується, що клімат зазнає безпрецедентно швидких змін. Водночас навіть найоптимістичніші прогнози не вписуються в цілі Паризької угоди — не допустити підвищення середньорічної температури на планеті до 2100 р. більше ніж на 2 °С від доіндустріального рівня і зробити все можливе, щоб зберегти потепління в межах 1,5 °С. Отже, середня температура Землі продовжуватиме підвищуватися.

У звіті представлено п'ять температурних сценаріїв, і всі вони передбачають, що позначка 1,5 °С буде подолана до 2040 р. Шанси утримати потепління в межах 1,5 °С оцінюються в 50 %, навіть якщо з 2020 р. і до кінця століття в атмосферу буде викинуто не більше 500 млрд т CO₂, що передбачає скорочення викидів у середньому в шість разів. За нинішніх темпів поріг буде перейдено через 10 років, і до кінця століття середня температура може підвищитися більш як на 2 °С. Аналіз групи відстеження кліматичних дій Climate Action Tracker, у свою чергу, показує, що за нинішньої екологічної політики різних країн будуть реалізовані катастрофічні сценарії, які передбачають потепління на 2,7 °С, 3,6 °С або навіть 5,7 °С до 2100 р., що вперше однозначно ув'язується з антропогенним впливом⁸.

У сучасних умовах економічна діяльність дедалі частіше призводить до непередбачуваних наслідків, загострення відносин між суспільством і природою, руйнування природних комплексів. За останні кілька десятиліть людство повною мірою відчуло і усвідомило глобальну екологічну кризу, яка пов'язана з ризиками глобального потепління. Світова спільнота досить чітко ставить на порядок денний подальшого розвитку цивілізації проблеми, з якими в даний час стикається людство через виснаження природних ресурсів, демографічні й продовольчі негаразди, забруднення навколишнього середовища, що загрожує здоров'ю людини й існуванню природних екосистем, і зменшення біорізноманіття. У листопаді 2022 р. на конференції ООН з питань клімату в Єгипті констатовано необхідність додаткових зусиль щодо утримання підвищення

⁶ Guterres A. The Climate Crisis — A Race We Can Win. *United Nations*. 2019. Sep 23. URL: www.un.org/en/un75/climate-crisis-race-we-can-win (дата звернення: 25.02.2023).

⁷ AR6 Climate Change 2021: The Physical Science Basis. *IPCC Sixth Assessment Report*. 2021. URL: <https://www.ipcc.ch/report/ar6/wg1/> (дата звернення: 20.02.2023).

⁸ 2100 Warming Projection. *Climate Action Tracker*. 2021. URL: <https://climateactiontracker.org/global/temperatures/> (дата звернення: 20.02.2023).

температури на Землі в межах 1,5 °C і відведення людства «від краю кліматичної прірви»⁹.

Незважаючи на фрагментацію світової економіки, на міжнародному рівні досягнуто значного прогресу в розумінні проблеми взаємодії і взаємозалежності соціально-економічного розвитку й навколишнього середовища, необхідності розробки основних положень політики розвитку на різних рівнях.

РИЗИКИ ПРОДОВОЛЬЧОЇ І ВОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Фрагментація світової економіки безпосередньо впливає на такий важливий напрям, як ризики продовольчої і водної безпеки, причому з точки зору як самої фрагментації, так і причин, що до неї призвели. У свою чергу, ризики продовольчої і водної безпеки в контексті світової економіки стосуються якнайширшого кола жителів планети. У жовтні 2022 р. Держсекретар США Е. Блінкен оприлюднив заяву з нагоди Всесвітнього дня продовольства, у якій наголосив, що «продовольчі системи і глобальна продовольча безпека переживають критичний момент»¹⁰. На його думку, на початку 2022 р. понад 190 млн людей перебували в стані гострої продовольчої нестабільності. Війна в Україні може додати ще 70 млн таких осіб. Конфлікти призводять до немислимих наслідків голоду, а насильство унеможливорює найбільш нужденним доступ до продуктів харчування. За розрахунками міжнародних інституцій, рівень бідності в Україні у 2022 р. зріс з 5,5 до 24,2 %, отже, за межею бідності опинилися 7,1 млн осіб¹¹.

Крім того, на продовольчу і водну безпеку кожної людини впливає глобальне потепління. Через зміну клімату відбуваються погіршення якості ґрунтів і скорочення обсягу запасів води, що використовуються для пиття і сільського господарства, а також зниження якості самої води. У багатьох регіонах сільськогосподарські культури, які вирощувалися там століттями, виживають усе менше і менше, і тому ситуація з продовольчою безпекою погіршується. Ризики продовольчої і водної безпеки призводять до збільшення розриву в економічному зростанні між найбагатшими і найбіднішими країнами світу¹².

⁹ COP27 closes with deal on loss and damage: 'A step towards justice', says UN chief. *UN News*. 2022. Nov 20. URL: [//news.un.org/en/story/2022/11/1130832](https://news.un.org/en/story/2022/11/1130832) (дата звернення: 20.02.2023).

¹⁰ Blinken A.J. World Food Day. *U.S. Department of State*. 2022. Oct 16. URL: www.state.gov/world-food-day/ (дата звернення: 20.02.2023).

¹¹ Beaumont P. Pawn shops and bread queues: poverty grips Ukraine as war drags on. *The Guardian*. 2023. Apr 30. URL: www.theguardian.com/world/2023/apr/30/ukraine-war-poverty-irpin-pawn-shops-bread-queues/ (дата звернення: 01.05.2023).

¹² Garthwaite J. Climate change has worsened global economic inequality. *Stanford Earth Matter Magazine*. 2019. Apr 22. URL: www.earth.stanford.edu/news/climate-change-has-worsened-global-economic-inequality#gs.9e4rz2 (дата звернення: 20.02.2023).

Забезпечення людства продовольством залишається важливою проблемою сучасної світової економіки. У країнах, що розвиваються, вона визначається взаємодією і взаємозв'язком різних факторів, таких, зокрема, як: колоніальне минуле, відсталість економіки і сільського господарства, збереження архаїчних сільськогосподарських відносин, демографічних, кліматичних, культурних і етичних чинників. Усі вони взаємопов'язані в конкретній ситуації країн і регіонів і впливають на виробництво, розподіл і споживання продовольства. Тому світова спільнота, міжнародні організації і промислово розвинуті країни стикаються з гострою необхідністю вирішення продовольчої проблеми.

Сьогодні дедалі більше уваги приділяється тому факту, що проблеми з водою здатні призвести до серйозних політичних конфліктів як між країнами, так і всередині них, що, у свою чергу, може перерости у військові конфлікти через доступ до обмежених джерел прісної води. Міжнародне співтовариство пильно стежить за цими проблемами і рекомендує з поважністю ставитися до води, закликає вжити заходів для забезпечення громадян безпечною питною водою. Загальна ситуація з ризиками продовольчої і водної безпеки є досить складною. Вона безпосередньо пов'язана з питаннями зміни клімату та іншими актуальними проблемами. Існуючі ризики мають як довгостроковий, так і середньо- і короткостроковий характер. Більше того, успішне вирішення цих проблем повністю залежить від ступеня узгодженості дій країн світу. Водночас наголосимо, що на даному етапі розвитку людства загальна проблема зміни клімату безповоротно ще не вийшла з-під контролю.

РИЗИКИ СОЦІАЛЬНИХ КОНФЛІКТІВ

Фрагментація прямо впливає на ризики соціальних конфліктів, зокрема, через реальну загрозу міжнародному миру і безпеці. Наслідки зміни клімату проявляються в конкуренції за такі ресурси, як земля, продовольство і вода, посилюють соціально-економічну напруженість і призводять до масової міграції населення. Посухи в Африці й Латинській Америці є прямою причиною політичних заворушень і насильства. За оцінками фахівців Світового банку, в разі відсутності дій до 2050 р. понад 140 млн людей, у першу чергу з країн Африки на південь від Сахари, Латинської Америки і Південної Азії, будуть змушені мігрувати в межах своїх регіонів [6].

Проблема ризиків соціальних конфліктів посилилася з початком широкомасштабної агресії проти України в лютому 2022 р. Війна змусила близько 13 млн людей (або третину довоєнного населення) покинути свої домівки. За оцінками експертів, це найбільше переміщення людей у Європі з часів Другої світової війни. На кінець 2022 р. в Європі перебувало 7,8 млн українських біженців, з яких 4,8 млн отримали статус тимча-

сового захисту. Кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні становить 6,5 млн¹³.

Соціальні конфлікти за своєю суттю є конфліктами, які жодна держава не може вирішити самостійно. Це стосується, зокрема, відносин між людиною і суспільством: загроза війни; боротьба з тероризмом, незаконним обігом наркотиків; ситуація з біженцями; охорона здоров'я (наприклад, боротьба з пандемією коронавірусу) тощо. Соціальним наслідком економічної фрагментації на тлі попередніх процесів глобалізації світової економіки є поглиблення розриву в соціально-економічному плані всіх верств населення промислово розвинутих країн і країн, що розвиваються, або економічно відсталих країн. Міграційним процесам сприяють глобальні процеси на ринках праці, політична нестабільність і конфлікти в країнах, що розвиваються, відмінності в темпах зростання населення тощо. Масова міграція населення має глобальний характер і стає серйозним джерелом загострення соціально-економічної ситуації у світі. Швидке зростання населення в країнах, що розвиваються, призвело до надлишку робочої сили, а розвиток системи освіти допоміг у підготовці людей для їхньої адаптації до вимог ринку праці розвинутих країн. Для багатьох країн, що розвиваються, така трудова міграція економічно є дуже важливою, оскільки грошові перекази мігрантів з цих країн впливають на їх розвиток. Крім того, міжконтинентальні й внутрішньоконтинентальні міждержавні міграції впливають на динаміку розселення в глобальному масштабі.

Саме в напрямі ризиків розгортання соціальних конфліктів поєднуються інші ризики, що загострюються в умовах фрагментації, — непередбачуваних глобальних потрясінь, глобального потепління, продовольчої і водної безпеки. Будь-які з означених груп ризиків здатні призвести до загострення соціальних конфліктів і викликати як міграційні процеси, так і акції соціальних заворушень. Таким чином, саме ризики соціальних конфліктів є механізмом реалізації інших ризиків в умовах фрагментації світової економіки.

ВИСНОВКИ

Дослідження ризикового аспекту фрагментації світової економіки дозволяє зробити такі висновки.

1. Фрагментація — процес, який розвивається у світі й відчутно замінює традиційні параметри глобалізації. Фактично економічна фрагментація відбувається на противагу глобалізаційним процесам, є одним з наслідків російської збройної агресії проти України і має перспективи призвести до розподілу світу на геополітичні блоки зі своїми власними технічними стандартами, резервними валютами і системами платежів.

¹³ Богдан Т. Як повернути українських біженців додому після війни. *Економічна правда*. 2022. 28 груд. URL: www.epravda.com.ua/columns/2022/12/28/695503/ (дата звернення: 20.02.2023).

2. Фрагментація світової економіки посилюється через російську широкомасштабну агресію проти України: а) військова агресія відволікає зусилля від вирішення питань світової економіки; б) наслідки війни для світової економіки в коротко- і середньостроковій перспективі є більше ніж негативні. Поєднання цих двох факторів посилює деструктивний вплив фрагментації і робить украї проблематичним повернення світового господарства на рівень глобалізаційного розвитку попереднього десятиріччя. Крім того, фактор широкомасштабної агресії проти України залишає відкритим цілий ряд додаткових питань, пов'язаних із завершенням військових дій, повоєнною відбудовою національної економіки, розстановкою політичних і економічних сил у світі після завершення війни тощо.

3. Повоєнна відбудова України відбуватиметься в умовах фрагментації світової економіки. Україна і надалі залежатиме від зовнішніх джерел фінансування і матеріальної допомоги. Україн актуальним є збереження зовнішніх пріоритетів розвитку країни, у першу чергу — набуття повноцінного членства в Європейському Союзі. Важливим також є усвідомлення вагомості ролі держави в економічному житті в умовах війни і післявоєнної відбудови.

Фрагментація світової економіки передбачає, з одного боку, врахування потрясінь самого широкого спектра, а з іншого — досить зважений підхід до вибору країн і міжнародних організацій як донорів процесу повоєнної відбудови економіки України. Це пов'язано із зменшенням обсягу світових фінансових ресурсів, що можуть бути направлені на відбудову, і посиленням замкнутості країн світу на власних проблемах.

4. Фрагментація негативно впливає на ризики світової економіки глобального рівня, які охоплюють як кліматичні питання, так і похідні від них ризики. Головний напрям впливу фрагментації на ризики світової економіки полягає в тому, що розворот глобалізаційних процесів сам по собі відволікає увагу від вирішення глобальних процесів людства. Якщо додати до цього джерела самої фрагментації (пандемія коронавірусу і війна в Україні), то чим далі розвиватиметься фрагментація — тим менш адекватною буде реакція світової економіки на основні ризики глобального рівня. Це повною мірою стосується ризиків глобального потепління, продовольчої і водної безпеки, стихійних лих і ризиків соціальних конфліктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Кістерський Л.Л. Стратегічні принципи повоєнного відновлення України. *Економіка України*. 2023. № 2. С. 3—16. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.02.003>
2. Геєць В.М. До питання теорії і практики політики соціальної якості в повоєнній Україні. *Економіка України*. 2023. № 4. С. 3—22. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.04.003>
3. Гриценко А.А. Національно укорінений розвиток економіки як локальна відповідь на глобальні геоекономічні зрушення. *Економіка України*. 2023. № 4. С. 38—54. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.04.038>

4. Плотніков О.В. Повоєнне відновлення України в контексті фрагментації світової економіки. *Економіка України*. 2022. № 12. С. 3—12. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.12.003>
5. Plotnikov O. The General Situation with Climate Change in the World and Risk Assessment for the Global Economy. In: *Global Challenges of Climate Change*. Vol. 2: Risk Assessment, Political and Social Dimension of the Green Energy Transition. T.C. Devezas et al. (Eds.). Cham, Springer Nature Switzerland AG, 2023. viii + 282 pp. P. 31—47. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-16477-4_3
6. Rigaud K.K., de Sherbinin A., Jones B. et al. *Groundswell: Preparing for Internal Climate Migration*. Washington D.C., World Bank, 2018. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29461>

Надійшла 04.05.2023

Прорецензована 22.05.2023

Доопрацьована 29.05.2022

Підписана до друку 05.06.2023

REFERENCES

1. Kistersky L. Strategic principles of Ukraine's post-war recovery. *Economy of Ukraine*, 2023, No. 2, pp. 3-16. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.02.003> [in Ukrainian].
2. Heyets V. On the question of theory and practice of social quality policy in post-war Ukraine. *Economy of Ukraine*, 2023, No. 4, pp. 3-22. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.04.003> [in Ukrainian].
3. Grytsenko A. Nationally rooted economic development as a local response to the global geoeconomic shifts. *Economy of Ukraine*, 2023, No. 4, pp. 38-54. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2023.04.038> [in Ukrainian].
4. Plotnikov O. Post-war reconstruction of Ukraine in the context of fragmentation of the world economy. *Economy of Ukraine*, 2022, No. 12, pp. 3-12. <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.12.003> [in Ukrainian].
5. Plotnikov O. The General Situation with Climate Change in the World and Risk Assessment for the Global Economy. In: *Global Challenges of Climate Change*. Vol. 2: Risk Assessment, Political and Social Dimension of the Green Energy Transition. T.C. Devezas et al. (Eds.). Cham, Springer Nature Switzerland AG, 2023, pp. 31-47. URL: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-031-16477-4_3
6. Rigaud K.K., de Sherbinin A., Jones B. et al. *Groundswell: Preparing for Internal Climate Migration*. Washington D.C., World Bank, 2018. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/29461>

Received on May 4, 2023

Reviewed on May 22, 2023

Revised on May 29, 2023

Signed for printing on June 5, 2023

Oleksiy Plotnikov, Dr. Sci. (Econ.), Prof.,
Honored Economist of Ukraine,
Leading Research Fellow of the Sector of International Financial Research
Institute for Economics and Forecasting of the NAS of Ukraine
26, Panasna Myrnoho St., Kyiv, 01011, Ukraine

FRAGMENTATION OF THE GLOBAL
ECONOMY: THE RISK ASPECT

The development of the global economy in the conditions of its transition from globalization to fragmentation is studied. Fragmentation is one of the consequences of Russia's armed aggression against Ukraine and has the potential to cause the division of the world into geopolitical blocs with their own technical standards, reserve currencies and payment systems.

It is established that the fragmentation of the global economy determines the development and new substance of the main global-level risks. Such risks include: risks of unpredictable global shocks; global warming risks; food and water security risks; social conflicts risks.

It is proven that the fragmentation of the global economy is intensified by Russia's large-scale aggression against Ukraine, due to which efforts are diverted from tackling the issues of the global economy, and the consequences of the war for the latter in short and medium run are negative. All this increases the destructive effect of fragmentation and makes it extremely problematic for the global economy to return to the previous decade's level of globalization development.

The main impact of fragmentation on the risks of the global economy is that the reversal of globalization processes per se diverts attention from solving the global problems of humanity. As long as this is combined with the sources of fragmentation itself, the further the latter develops, the more the main global-level risks of the world economy will stay beyond adequate response.

Conclusions are made regarding Ukraine's economic development in the context of the risk aspect of global economy fragmentation. The factor of large-scale aggression against Ukraine leaves open a number of additional questions related to the end of hostilities, the post-war reconstruction of the national economy, the correlation of political and economic forces in the world after the end of the war, etc.

Keywords: *fragmentation of the global economy; globalization; risks of the global economy; economy of Ukraine.*